

דגם תשובות – תורה שבעל פה, במעגלי המשנה, מס' 5381, 5316, קיץ תשפ"ו

הערה למעריכים: דברים הכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחנים.

פרק ראשון

על הנבחנים לענות על שש מן השאלות 1–9.

1. תורה ומצוות

- א. (1)** "מצוות הבן על האב" – מצוות שהאב מחויב לעשות לבנו.
דוגמה: למולו, לפדותו, ללמדו תורה, ללמדו אומנות, להשיאו אישה, להשיטו בנהר.
[הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב דוגמה אחת].
- (2)** "מצוות האב על הבן" – מצוות שהבן מחויב לעשות לאביו.
ב. (1) שני היסודות: מורא וכבוד.
(2) דוגמאות למורא: לא עומד במקומו, לא יושב במקומו, לא סותר את דבריו, לא מכריע את דבריו.
דוגמאות לכבוד: מאכיל, משקה, מלביש, מכסה, מכניס, מוציא.
[למעריכים: על התלמידים לציין דוגמה אחת למורא ודוגמה אחת לכבוד].
- ג. (1)** מצווה שחובת עשייתה היא בזמן מסוים, ושלא באותו הזמן אין חיובה חל; אָן: הזמן גורם למצווה שתבוא;
אָנְ: מצוות שמוגבלות בזמן. לא מקיימים אותן כל הזמן, אלא רק בזמנים מסוימים (עמ' 80; 82).
דוגמאות: ציצית, תפילין, שופר, סוכה, לולב.
[למעריכים: על התלמידים לציין דוגמה אחת. לקבל דוגמאות מתאימות נוספות].
- (2)** דוגמאות: חמץ בפסח, מלאכת שבת (עמ' 80).
[למעריכים: על התלמידים לציין דוגמה אחת. לקבל דוגמאות מתאימות נוספות].

2. צדקה, אמת ויושר

- א. (1)** האונאה המוזכרת בפסוק היא אונאת דברים.
דוגמאות: לשאול מוכר את המחיר של סחורתו בלי כוונה לקנות, להזכיר לבעל תשובה את מעשיו הרעים בעבר, להזכיר לבן גרים את מעשי אבותיו הגויים [למעריכים: על התלמידים לציין דוגמה אחת. לקבל דוגמאות מתאימות נוספות].
- (2)** למכור חפץ במחיר מופרז (בלי שהקונה יודע על כך), להציג את החפץ הנמכר כמשובח יותר ממה שהוא באמת [למעריכים: על התלמידים לציין דוגמה אחת. לקבל דוגמאות מתאימות נוספות].
- (3)** אונאת דברים חמורה יותר כי כתוב בנוגע אליה "וְיָרֵאתָ מֵאֵ-לֹהֶיךָ".
(עמ' 110–112)
- ב. (1)** אדם מארח אדם אחר ואומר לאורח שהוא פתח חביות יין במיוחד בעבורו, כדי לכבדו, ובאמת הוא פתח את החביות כדי למכור אותן.
(2) מקרה זה נחשב "גְּנֵבַת דַּעַת" כי המארח מטעה את האורח, כלומר מציג בפניו מצג שווא.
(עמ' 114–115)

3. תפילה

- א. (1)** דעת רב: אומר קיצור מכל אחת מן הברכות האמצעיות, וחותרם בכל אחת מהן.
(2) לדעת שמואל מברכים ברכה אחת שכוללת את כל התכנים של כל הברכות האמצעיות [וברכה זו חותמת: ברוך אתה ה' שומע תפילה], ולדעת רב מברכים את אותו מספר של ברכות אמצעיות כמו בתפילה רגילה, אלא שמקצרים את התוכן של כל אחת מהן.
 (עמ' 128–129)
- ב. (1)** הדין: "מתפלל תפילה קצרה".
 הטעם לדין: אין דעתו מיושבת עליו להתפלל תפילה רגילה.
(2) "אפילו בשעה שהם פורשים ("פרשת") לעבירה ("העיבור") יהיו צורכיהם גלויים לפניך לרחם עליהם".
 (עמ' 130–131)

4. ברכות

- א. (1)** גידולי שדה שרק העלים שלהם גדלים מעל הקרקע [ל**קבל**: גידולי שדה שאוכלים את העלים שלהם].
(2) הטעם לדעת רבי יהודה: יש לברך את ה' באופן המדויק ביותר, ולכן צריך לברך על ירקות ברכה מיוחדת ולא את אותה ברכה של פירות הארץ.
 הטעם לדעת חכמים: קשה לברך את ה' באופן מדויק, ודי לברך את ה' באופן כללי ולדעת שהכול בא מאת ה', ולכן אין צורך להבדיל בין ברכה על ירקות לברכה על פירות הארץ.
 (עמ' 139–141)
- ב. (1)** בין מיני הפירות שמונחים לפני האדם יש פרי או פירות משבעת המינים, לדוגמה: תאנה.
 [הערה למעריכים: לקבל דוגמאות מתאימות נוספות].
(2) רבי יהודה: מברך על הפרי משבעת המינים.
 חכמים: מברך על איזה מין שרוצה. א: מברך על המין החביב עליו.
 (עמ' 146)

5. שבת

- א.** השיעור המזערי: כתיבת שתי אותיות (עמ' 157; 165).
ב. הטעם לדעת רבי יהושע: אין דרך כתיבה בכך (עמ' 166–167).
ג. (1) דוגמאות: כתיבה במשקין, כתיבה באבק דרכים.
 [למעריכים: על התלמידים לציין שתי דוגמאות. לקבל דוגמאות מתאימות נוספות].
(2) דעה א: מתקיים למשך אותה השבת.
 דעה ב: מתקיים לתקופה סבירה שאנשים מקיימים את הכתב.
(3) כתיבה בשינוי (ביד שמאל).
 (עמ' 166–168)

6. מועדים – סוכות

- א. (1)** מותר לאכול מאכל מועט מחוץ לסוכה רק כדי שלא להיות רעב ולא כסעודה קבועה.
 דוגמה ל"אכילת עראי": שני תמרים, אוכל פחות מכביצה [הערה למעריכים: לקבל כל דוגמה מתאימה].
(2) גם במגורים בבית לפעמים אוכלים אכילת עראי מחוץ לבית. א: "תשבו כעין תדור".
 (עמ' 201–202)
- ב.** רבן יוחנן בן זכאי ורבן גמליאל החמירו על עצמם. במשנה המצוטטת בסעיף א כתוב שמותר לאכול אכילת עראי מחוץ לסוכה, אך רבן יוחנן בן זכאי לא טעם מן התבשיל, שזו אכילת עראי, אלא בסוכה, ורבן גמליאל לא אכל שתי כותבות ושתה מים, שגם זו אכילת עראי, אלא בסוכה. לעומתם, רבי צדוק נהג לפי דין המשנה, וכשאכל אוכל פחות מכביצה, שזו אכילת עראי, אָכְלוּ חוץ לסוכה (שם).
ג. מי שרשאי באופן זמני לאכול אכילת קבע מחוץ לסוכה: שליח מצווה, חולים ומשמשיהם (עמ' 201), אדם היושב בסוכה וירדו גשמים (עמ' 205).
 [הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב דוגמה אחת].
 מי שרשאי באופן קבוע לאכול אכילת קבע מחוץ לסוכה: נשים, עבדים, קטנים (עמ' 203).
 [הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב דוגמה אחת].

7. מועדים – פסח

- א. (1) הכוס השנייה נתקנה על ההגדה, הכוס השלישית נתקנה על ברכת המזון, והכוס הרביעית נתקנה על ההלל.
[הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב בנוגע לשת: כוסות.]
(עמ' 227)
- (2) המכנה המשותף לדברים שנאמרים לפני ששותים כל אחת מארבע הכוסות הוא קיום מצוות סיפור יציאת מצרים.
(עמ' 228)
- ב. (1) בין שתי הכוסות הראשונות לשתיים האחרונות מותר לשתות יין.
(2) הטעם לדין: לא ישתה בין כוס שלישית לכוס רביעית שמא ישתכר ויימנע מלגמור את הסדר.
הדין שבתת-סעיף ב(1) שונה, כיוון שיין שבתוך הסעודה אינו משכר.

8. קטע שלא נלמד

- א. (1) לשון הבקשה: "להשכים ולהעריב".
הסבר הבקשה: שיתחילו לעבוד לפני זריחת השמש, ושיסיימו לעבוד לאחר שקיעת השמש.
(2)

הדין	
מקום שנהגו שלא להשכים	אינו רשאי להכריח אותם להשכים [ובכך לשנות ממנהג שאר הפועלים]
מקום שנהגו להשכים	רשאי להכריח אותם להשכים

- (3) על השוכר להתנות עימם בשעה ששוכרם שיתחילו לעבוד לפני הזריחה.
ב. (1) במקום שהמנהג הוא לתת לפועלים מיני מתיקה בשעת עבודתם.
(2) החובה לספק מוטלת על השוכר את הפועלים.

9. יסודות תורה שבעל פה

- א. תקופת אנשי כנסת הגדולה ארכה כמאתיים שנה (עמ' 11).
ב. (1) היה צורך לקבוע נוסח תפילה אחיד לכל ישראל כי העולים מן הגולה לא ידעו לדבר בלשון הקודש.
(2) המבנה: שבח, בקשה, הודאה.
(שם)
- ג. (1) "תורת אמת" – תורה שבכתב. "חיי עולם" – תורה שבעל פה (עמ' 41).
(2) – כדי למנוע מן הגויים לתרגם את התורה ולפרש אותה על פי הבנתם.
– יש כל הזמן התחדשות של עניינים והלכות, ואי אפשר לכתוב הכול.
[הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב סיבה אחת.]
(עמ' 45–46)

פרק שני

על הנבחרים לענות על שתיים מן השאלות 10 – 12.

10. בין אדם לחברו

- א. הנזק: המוץ שעף בשעת פעולת הזרייה עלול להזיק לבני אדם לעצים ולתבואה (עמ' 250).
- ב. (1) היה אפשר לחשוב שאדם אינו צריך להרחיק את הגורן במקרה זה כיוון שהוא פועל בשטח הפרטי שלו. המילים: "בתוך שלו".
- (2) אדם אחראי למנוע היווצרות נזק סביבתי גם אם הוא פועל בשטח הפרטי שלו. (שם)
- ג. בדין זה לא נקטה המשנה שיעור מוגדר להרחקה כי חכמים לא ידעו מהו השיעור המדויק ולכן כתבו באופן כללי "כדי שלא יזיק" (עמ' 250 – 251).

11. כבודו של אדם

- א. המבזה את המועדות – עובד בחול המועד אן נוהג בו מנהג חול באכילה ושתייה. המפר בריתו של אברהם אבינו עליו השלום – אינו עושה ברית מילה אן מושך עורלתו. המגלה פנים בתורה שלא כהלכה – מפרש בתורה פירושים שאינם נכונים. [הערה למעריכים: על התלמידים להסביר שתיים מן העבירות האלה.] (עמ' 261)
- ב. לומדים את המאמר המצוטט מסיפור תמר ויהודה. אף שתמר עמדה להישרף באשמת זנות, היא לא אמרה שהיא הרה ליהודה ובכך הייתה מצילה את עצמה, מכיוון שהיא לא רצתה לבייש את יהודה. (עמ' 262)
- ג. העלבון הוא צורב ושורף ואינו נמחק, הוא נשאר [ולעתים הכאב הנפשי גדול יותר מפגיעה בגוף] (שם).

12. ארץ-ישראל

- א. (1) בקרקע. (2) החובה לקיים את כל המצוות שהן חובת קרקע חלה רק בארץ-ישראל. (3) תרומות, מעשרות. [הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב דוגמה אחת. לקבל דוגמאות מתאימות נוספות.] (עמ' 275)
- ב. (1) רוב עם ישראל יושב בארץ. (2) הקמת מדינת ישראל. (עמ' 276)